

*górnictwo odkrywkowe,
górnictwo skalne*

Teresa JASIAK-TARAZIEWICZ*
Waldemar KAŻMIERCZAK

DOLNOŚLĄSKIE GÓRNICCTWO KRUSZYWOWE W LATACH 2003–2010

Przeanalizowano wydobycie kamieni łamanych i blocznych, piasków i żwirów oraz zaprezentowano wielkości opłat eksploatacyjnych wnoszonych za eksploatację tych kopalin na terenie Dolnego Śląska w latach 2003–2010, w zakładach koncesjonowanych przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

1. WPROWADZENIE

Celem referatu jest ocena zmian wielkości wydobycia kopalin skalnych oraz wysokości opłat eksploatacyjnych na terenie województwa dolnośląskiego w okresie ostatnich lat. Analizie poddano wielkość wydobycia piasków i żwirów oraz kamieni łamanych i blocznych eksploatowanych na podstawie koncesji, dla których organem koncesyjnym jest obecnie Marszałek Województwa Dolnośląskiego. Dane dotyczą wielkości wydobycia i wysokości opłat eksploatacyjnych z lat 2003–2010.

2. KONCESJE

Dolny Śląsk pod względem geologicznym należy do najbardziej interesujących regionów Polski. Odgrywa ważną rolę w ogólnej produkcji surowców mineralnych kraju. Województwo dolnośląskie posiada bogatą bazę zasobową z ok. 50% łącznym wydobyciem kopalin ze złóż kamieni łamanych i blocznych.

Liczba koncesjonowanych przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego złóż kamieni łamanych i blocznych oraz piasków i żwirów w 2010 roku wyniosła odpowiednio 132 i 126, tj. łącznie 258 (tab. 1). W stosunku do 2003 zanotowano wzrost

* Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wydział Geologii, 50-411 Wrocław, Wybrzeże Słowackiego 12–14, teresa.jasiak-taraziewicz@dolnyslask.pl, waldemar.kazmierczak@dolnyslask.pl

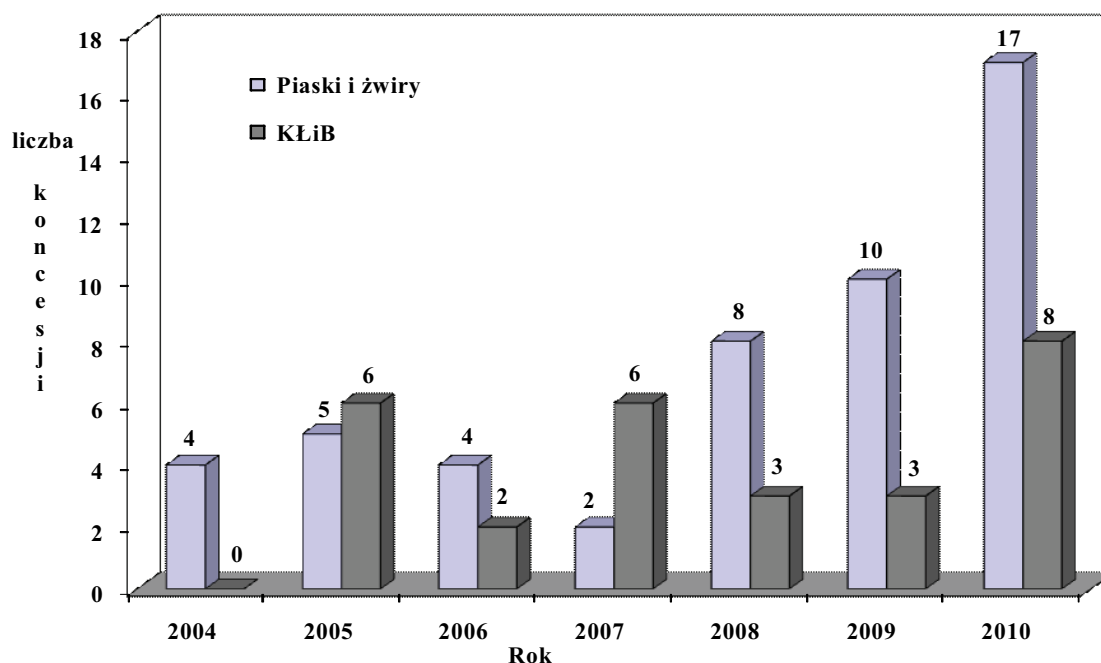
o 29 wydanych decyzji koncesyjnych. Jednocześnie zaznaczała się niewielka przewaga liczby koncesji na eksploatację kamieni łamanych i blocznych nad koncesjami na eksploatację piasków i żwirów. W tym samym czasie liczba złóż, z których złożono informacje o wydobyciu zwiększyła się ze 115 do 174.

Tabela 1

Liczba złóż koncesjonowanych

Złóża	Lata							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Koncesjonowane								
piaski i żwiry	114	110	109	99	97	104	114	126
kamienie łamane i bloczne	115	109	114	115	121	123	132	132
Eksploatowane								
piaski i żwiry	56	54	56	59	70	72	80	76
kamienie łamane i bloczne	59	64	67	70	87	95	94	98

Jednocześnie począwszy od 2008 roku ilość wydanych koncesji na eksploatację piasków i żwirów jest wyższa od wydanych koncesji na eksploatację kamieni łamanych i blocznych. W ciągu ostatniego roku Marszałek Województwa Dolnośląskiego udzielił 17 kolejnych koncesji na eksploatację piasków i żwirów i 8 koncesji na eksploatację kamieni łamanych i blocznych (rys. 1).

Rys. 1. Liczba wydanych koncesji w latach 2004–2010
 Fig. 1. Number of concessions issued between 2004–2010

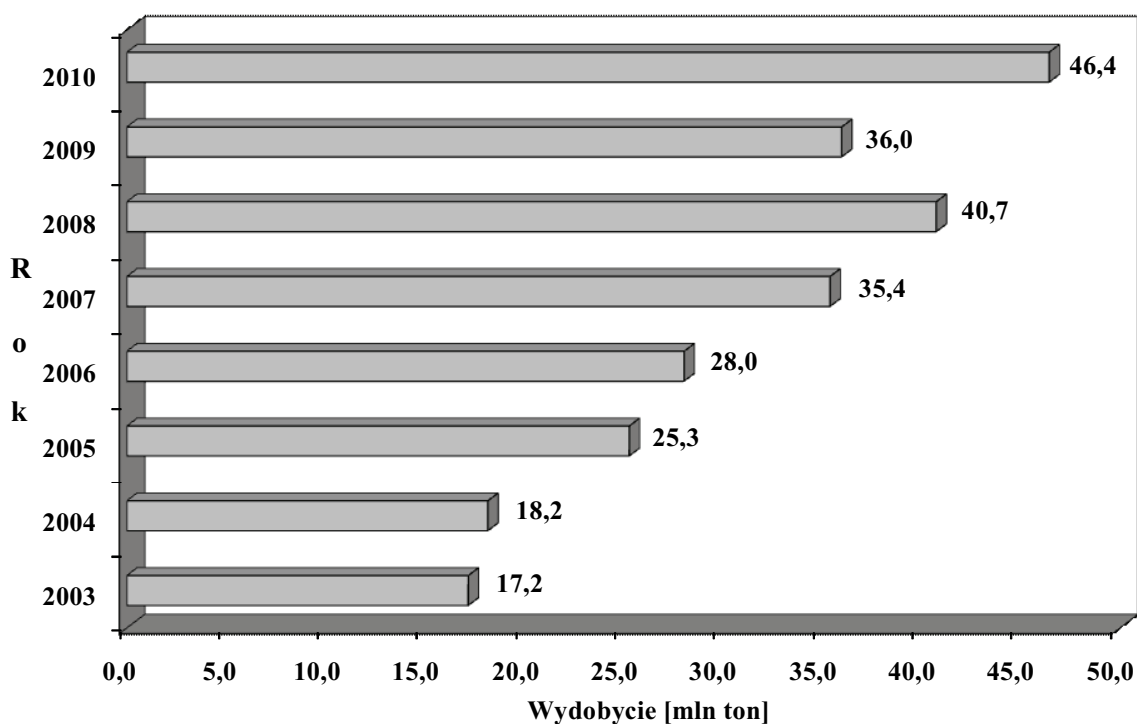
3. WYDOBYCIE

Liczba zagospodarowanych złóż wiąże się bezpośrednio z zapotrzebowaniem na kruszywa, a co za tym idzie z wzrostem wydobycia tych kopalin; z 17,2 mln ton w 2003 roku do ponad 46 mln ton w 2010 roku (tab. 2, rys. 2).

Tabela 2

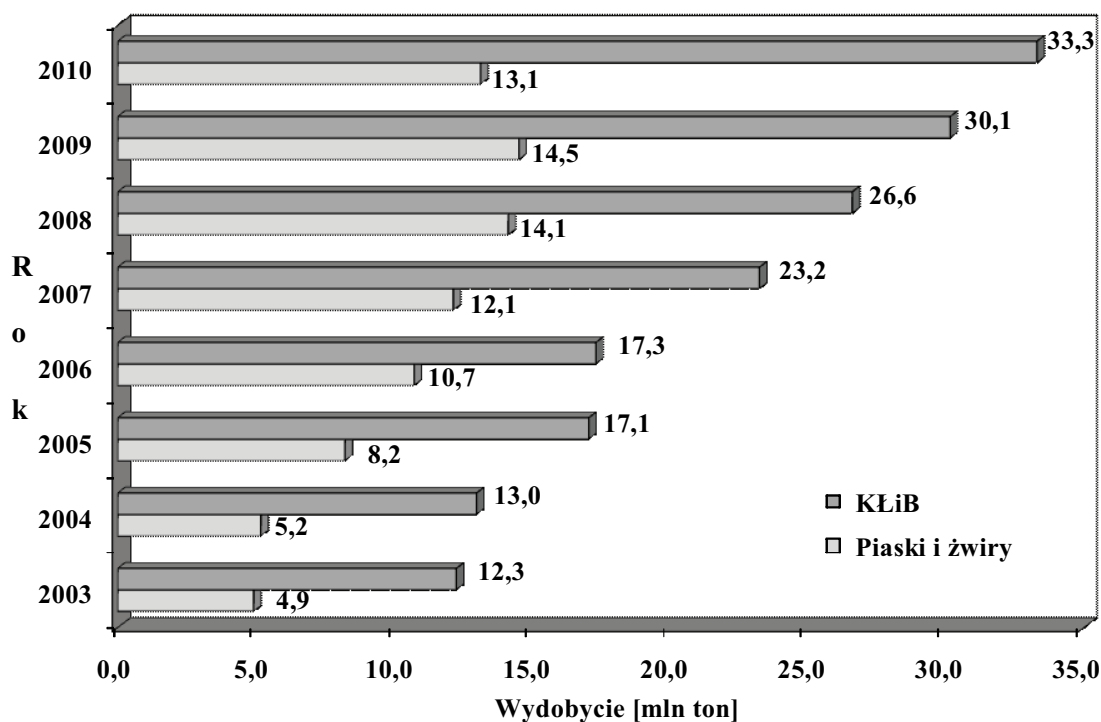
Wydobycie kruszyw w latach 2003–2010

Rodzaj kopaliny	Wydobycie [mln ton]							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ogółem	17,2	18,2	25,3	28,0	35,4	40,7	36,0	46,4
piaski i żwiry	4,9	5,2	8,2	10,7	12,1	14,1	14,5	13,1
kamienie łamane i bloczne	12,3	13,0	17,1	17,3	23,2	26,6	30,1	33,3

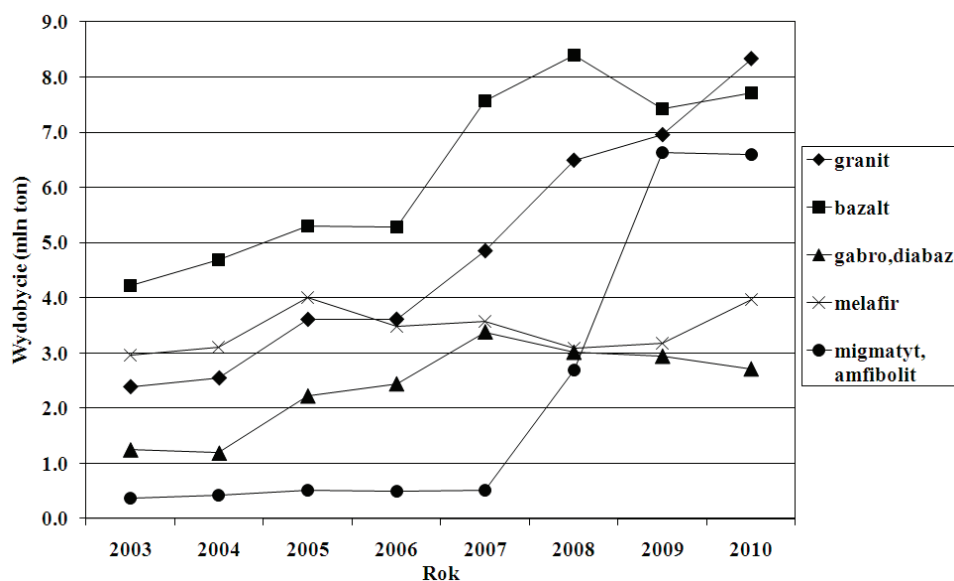
Rys. 2. Wydobycie ogółem
Fig. 2. Mining output in general

Produkcja kamieni łamanych i blocznych (dalej skrótowo KŁiB) w 2003 roku wyniosła 12,3 mln ton, a w 2010 już 33,3 mln ton, stąd wzrost sięgający 170% wynika ze zwiększającego się popytu na rynku materiałów budowlanych i drogowych (rys. 3).

Rys. 3. Wydobywanie – piaski i żwiry oraz kamienie łamane i boczne
 Fig. 3. Mining output – sand and gravel, dimension and crushed stones

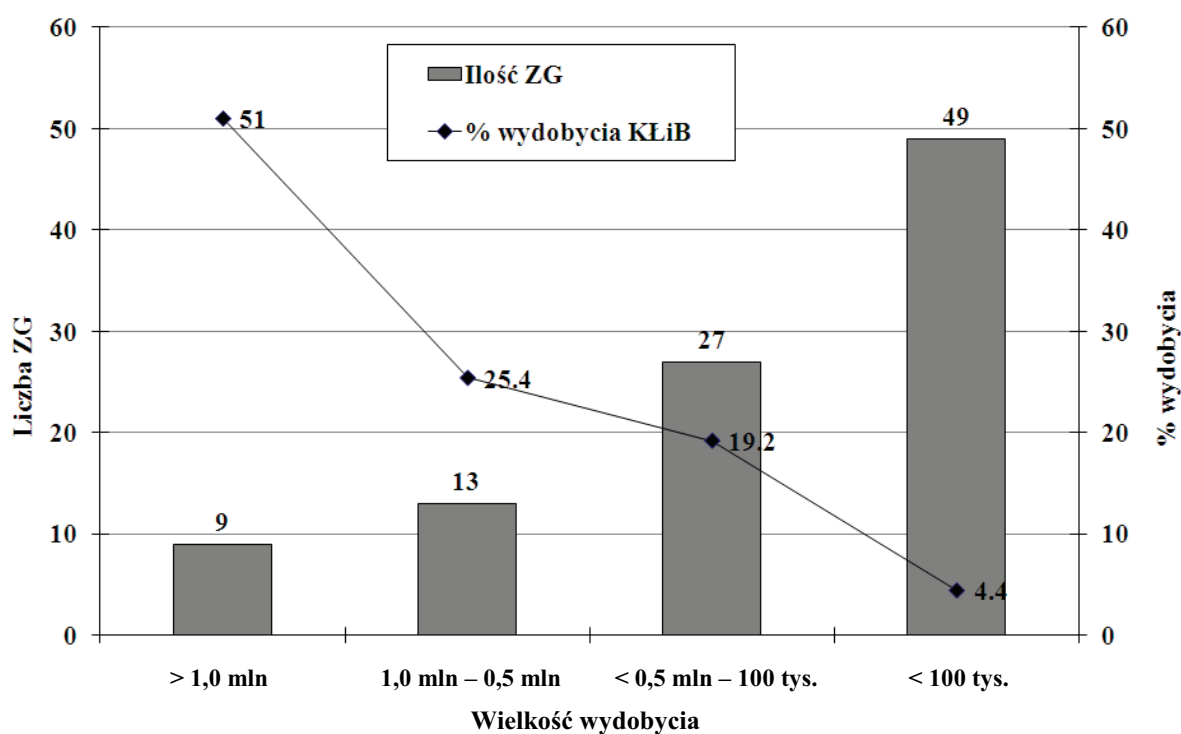
Wydobywanie w wybranych grupach kamieni łamanych i bocznych w 2010 roku w stosunku do 2003 wzrosło o: migmatyty i amfibolity 1706% – do 6,6 mln ton, granity 248% – do 8,3 mln ton, gabra i diabazy 116% – do 2,7 mln ton, bazalty 82,7% – do 7,7 mln ton), melafiry 34,2% – do 3,9 mln ton (rys. 4).

Rys. 4. Wzrost wydobywania wybranych kamieni łamanych i bocznych
 Fig. 4. Output increase of chosen dimension and crushed stones

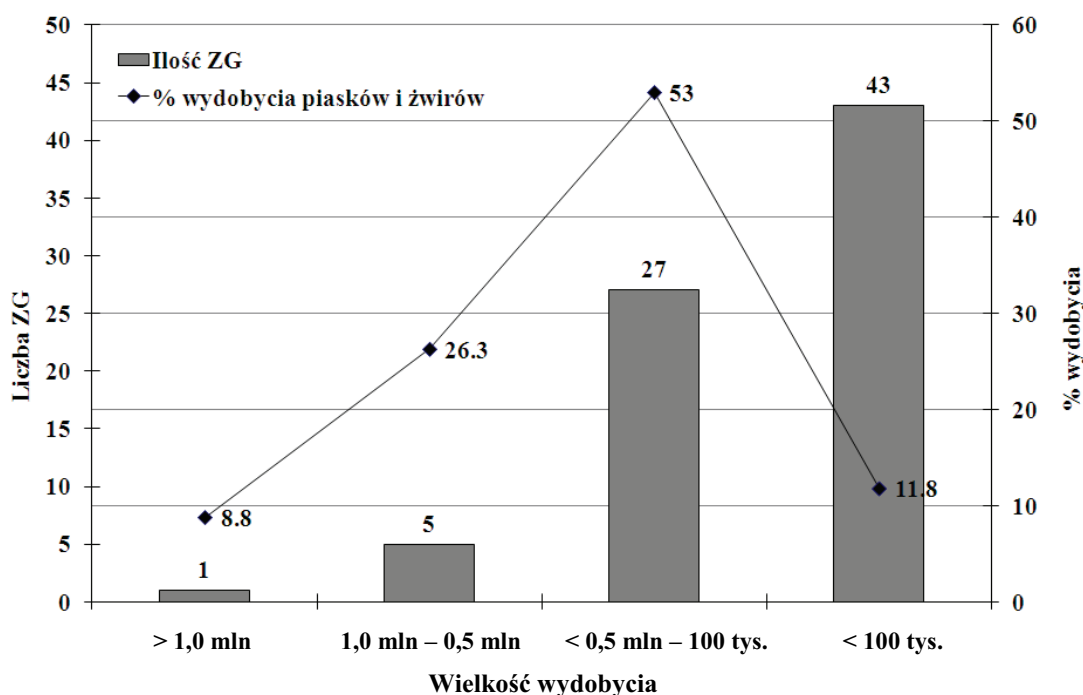
Analiza wydobycia wybranych kamieni łamanych i blocznych przeprowadzona na podstawie *Bilansu zasobów kopalin...*[4] wykazała, że udział wydobycia z dolnośląskich złóż w produkcji krajowej, wynosi ok. 97% dla melafirów, 93% dla granitów, 90% dla diabazów i gabra oraz 88% dla bazaltów.

Na terenie województwa występują zakłady górnicze zaliczane do grupy zakładów o największych w kraju zdolnościach wydobywczych. Spośród 98 zakładów eksploatujących kamienie łamane i bloczne, w 2010 roku w 9 zakładach wydobycie wynosiło ponad 1 mln ton. Największą ilość kopaliny wydobyto w kopalni „Piława Górna” (ponad 6,5 mln), tj. ponad 50% kamieni łamanych i blocznych na terenie Dolnego Śląska (rys. 5). Natomiast wydobycie poniżej 100 tys. ton odnotowano w 49 zakładach, ze średnim wydobyciem ok. 30 tys. ton.

Rys. 5. Wielkość wydobycia kamieni łamanych i blocznych
Fig. 5. Output of dimension and crushed stones

Wydobycie piasków i żwirów osiągnęło w 2010 roku 13,1 mln ton; w porównaniu do 4,9 mln ton w 2003. Oznacza to wzrost o 167%. Pod względem wielkości produkcji województwo dolnośląskie zajmowało pierwszą pozycję w kraju [4]; wg stanu na 31.12.2008 r. była to druga pozycja, po województwie mazowieckim. Udział piasków i żwirów eksploatowanych w województwie w ogólnej produkcji kraju wynosi obecnie ok. 10%.

Rys. 6. Wielkość wydobycia piasków i żwirów

Fig. 6. Output of sand and gravel

Jeden zakład eksploatuje ponad 1 mln ton piasków i żwirów rocznie (ze złoża Domanice). Jednocześnie największy udział w produkcji piasków i żwirów mają zakłady wydobywające 100–500 tys. ton/rok, w których wyprodukowano w 2010 r. ponad 50% piasków i żwirów.

Eksploatacja kamieni łamanych i blocznych, a także piasków i żwirów, wykorzystywanych w budownictwie i drogownictwie, podlega wpływom koniunktury rynku materiałów budowlanych i drogowych. Odnotowany wyraźny wzrost wydobycia kruszyw na terenie Dolnego Śląska w ciągu ostatnich 8 lat podyktowany jest wzrostem popytu na kruszywa, m.in. z zapowiadanego programu budowy dróg i autostrad. Jeden kilometr nowobudowanych dróg wymaga bowiem średnio 30 tys. ton kruszyw [1].

4. OPŁATY EKSPLOATACYJNE

Przychody gmin z eksploatacji lokalnych złóż kopalin pochodzą głównie z opłat eksploatacyjnych. Opłata ta jest jedną z podstawowych z grupy opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska [3]. Na podstawie ustawy z dnia 4.02.1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze* (DzU 2005. 228.1947 ze zm.) przedsiębiorca ustala opłatę we własnym zakresie kwartalnie i wnosi ją na odpowiednie rachunki bankowe w terminie jednego miesiąca po upływie każdego kwartału. Opłaty te w 60% stanowią dochód gminy, na terenie której prowadzona jest działalność objęta koncesją, a w 40% dochód Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Do opłat eksplo-

atacyjnych stosuje się odpowiednio przepisy Ordynacji podatkowej o zobowiązaniach podatkowych, z tym że określone w nich uprawnienia organów podatkowych przysługują wierzycielom, tj. gminie oraz NFOŚiGW.

Od dnia 1.01.2002 r. stawki opłaty ustalane są przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia, w taki sposób, aby ich wysokość nie przekroczyła dolnych lub górnych granic stawek określonych przez Ministra Środowiska dla danego rodzaju kopaliny. W tabeli 3 przedstawiono zmiany stawek opłat eksploatacyjnych w latach 2003–2010 dla wydobywanych na Dolnym Śląsku kopaliny.

Tabela 3

Stawki opłat eksploatacyjnych w latach 2003–2010

Kopalina	Stawki w latach							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
piaski i żwiry	0,41	0,41	0,41	0,41	0,45	0,46	0,48	0,48
granity	0,87	0,87	0,87	0,87	0,94	0,96	0,99	0,99
bazalty	0,86	0,86	0,86	0,86	0,93	0,95	0,98	0,98
amfibolity	0,82	0,82	0,82	0,82	0,89	0,91	0,94	0,94
migmatyt						0,96	0,99	0,99
gabra	0,82	0,82	0,82	0,82	0,89	0,91	0,94	0,94
diabazy	0,61	0,61	0,61	0,61	0,66	0,68	0,70	0,70
gnejsy	0,87	0,87	0,87	0,87	0,94	0,96	0,99	0,99
granitoidy	0,87	0,87	0,87	0,87	0,94	0,96	0,99	0,99
granodioryt	0,87	0,87	0,87	0,87	0,94	0,96	0,99	0,99
szarogłaz	0,71	0,71	0,71	0,71	0,78	0,80	0,82	0,82
marmury	3,04	3,04	3,04	3,04	3,26	3,33	3,41	3,41
melafiry	0,88	0,88	0,88	0,88	0,95	0,97	1,00	1,00
piaskowce	0,61	0,61	0,61	0,61	0,66	0,68	0,70	0,70
porfiry	0,61	0,61	0,61	0,61	0,66	0,68	0,70	0,70
serpentytyny	0,61	0,61	0,61	0,61	0,66	0,68	0,70	0,70

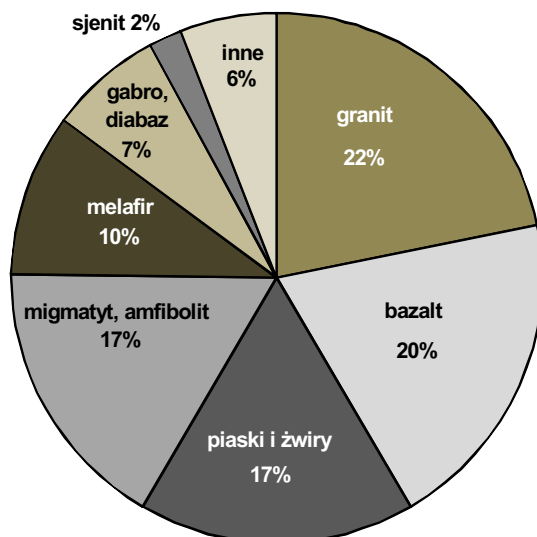
W analizowanych latach, 95 gmin województwa dolnośląskiego uzyskiwało dochody z tytułu eksploatacji na ich terenie złóż, koncesjonowanych przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego. W 2010 roku łączna kwota opłat eksploatacyjnych dla tych gmin wyniosła 22 851 962 zł i wzrosła w stosunku do 2003 r. o 190%. Zmiany wartości łącznych dochodów z tytułu opłat zestawiono w tabeli 4.

Tabela 4

Wielkość opłat eksploatacyjnych w latach 2003–2010

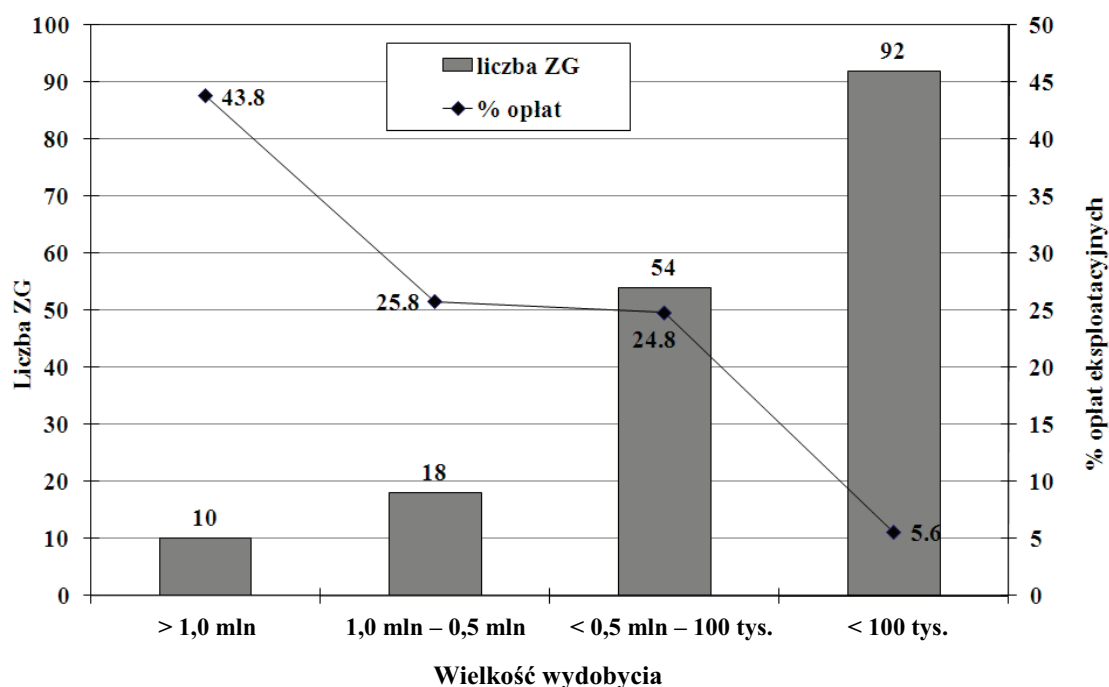
Wierzyciel	Opłaty w latach [zł]							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gminy	7 846 184	7 892 864	10 690 016	11 355 295	15 928 850	18 756 209	21 581 699	22 851 962
NFOŚiGW	5 230 789	5 261 909	7 126 677	7 570 197	10 619 233	12 504 139	14 387 799	15 234 642
Łącznie	13 076 973	13 154 774	17 816 693	18 925 492	26 548 084	31 260 348	35 969 498	38 086 604

W 2010 roku największy udział w łącznej sumie opłat eksploatacyjnych, stanowiły opłaty za eksploatację granitu (22%), kolejno bazaltu (20%), piasków i żwirów oraz migmatytu i amfibolitów (17%), melafirów (10%), gabro i diabazów (7%) i sjenitów (2%). Za wydobycie pozostałych kamieni łamanych i blocznych, np. serpentynit, piaskowiec, szarogłaz, porfir i in. wniesiono włącznie 6% całości opłat (rys. 7).

Rys. 7. Udział procentowy opłat eksploatacyjnych w 2010 r.

Fig. 7. Percentage participation within operational (mining) charges in the year 2010

Rys. 8. Wielkość opłat eksploatacyjnych

Fig. 8. Amount of operational (mining) charges

Prawie 44% sumy opłat eksploatacyjnych stanowiących dochód dolnośląskich gmin w 2010 roku wniesione zostały przez dziesięć zakładów z wydobyciem ponad 1 mln ton/rok (rys. 8). Zakłady te kwotą 10 004 782 zł. zasiliły budżety gmin: Dzierżoniów, Piława Górna, Czarny Bór, Złotoryja, Świerzawa, Ząbkowice Śląskie, Nowa Ruda, Sobótka, Mietków, Strzegom i Sulików.

5. PODSUMOWANIE

Dolny Śląsk stanowi surowcowe zaplecze kraju, zasobne w skały magmowe i metamorficzne, jest także znaczącym dostawcą piasków i żwirów.

Wydobycie kamieni łamanych i blocznych a także piasków i żwirów rośnie dynamicznie, co związane jest z koniunkturą na rynku materiałów budowlanych i drogowych.

Na Dolnym Śląsku odnotowano ok. 170% wzrost wydobycia kamieni łamanych i blocznych oraz piasków i żwirów, co ma bezpośrednie przełożenie na uzyskane z tytułu opłat eksploatacyjnych dochody gmin.

W analizowanym okresie łączna wartość opłat eksploatacyjnych, przekazana dolnośląskim gminom wzrosła o ok. 190%, co wynika ze zwiększenia ilości wydobywanych kopalin oraz ze zmian stawek opłat eksploatacyjnych. Największe dochody gmin z tytułu opłaty eksploatacyjnej pochodzą z zakładów eksploatujących ponad 1 mln ton kopaliny rocznie.

LITERATURA

- [1] KUDELSKI L., *Raport – Inwestycje drogowe. Kamienna lawina*, Auto Świat, nr 50 (697), 2008.
- [2] Materiały Wydziału Geologii Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego.
- [3] UBERMAN R., *Opłata eksploatacyjna za wydobywanie kopalin po nowelizacji Prawa geologicznego i górniczego ustawą z dnia 27 lipca 2001 roku*, Górnictwo Odkrywkowe, nr 1, 2002.
- [4] WOŁKOWICZ S., MALON A., TYMIŃSKI M., *Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2009 r.*, PIG-PIB, Warszawa 2010.

LOWER SILESIAN AGGREGATES MINING PROCESSING IN THE YEARS 2003–2010

Output of dimension and crushed stones as well as sand and gravel were presented. Amount of operational charges in the years 2003–2010 raised by companies concessioned by Marschal of Dolnośląskie Voivodeship were presented as well.